

Sygn. akt II CSK 261/07

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 17 października 2007 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Stanisław Dąbrowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Barbara Myszka

SSA Michał Kłós

w sprawie z powództwa Z.S.

przeciwko J.S.

o ustalenie,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 17 października 2007 r.,

skargi kasacyjnej powódki

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 7 grudnia 2006 r., sygn. akt [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Powódka Z.S. domagała się ustalenia, że ugoda sądowa zawarta w dniu 23 marca 2004 r. w przedmiocie podziału majątku dorobkowego pomiędzy pozwanym J.S. i kuratorem procesowym A.B., działającą w jej imieniu w sprawie Sądu Rejonowego w S. – jest nieważna.

Sąd Okręgowy w S. wyrokiem z dnia 8 marca 2006 r. oddalił powództwo. Sąd ten poczynił następujące ustalenia faktyczne: Na wniosek J.S. w sprawie o podział majątku wspólnego, toczącej się przed Sądem Rejonowym w S., zarządzeniem z dnia 2 czerwca 2003 r. przewodniczący składu orzekającego ustanowił dla nieznannej z miejsca pobytu uczestniczki postępowania Z.S. kuratora procesowego w osobie A.B. celem reprezentowania powódki w tamtym postępowaniu. Powódka przebywała wówczas w B. w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej. Wielokrotnie stamtąd telefonowała do miejsca zamieszkania pozwanego w Polsce i mieszkającej tam wraz z nim córki stron. Wysyłała również dla niej i dorosłego syna paczki. Sprawa o podział majątku wspólnego stron zakończona została ugodą sądową zawartą w dniu 23 marca 2004 r. pomiędzy pozwanym i działającym w imieniu powódki kuratorem procesowym - A.B.

W ocenie Sądu Okręgowego powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie z uwagi na brak interesu prawnego w rozumieniu art. 189 k.p.c. Powód ma interes prawny do wytoczenia powództwa o ustalenie wówczas, gdy istnieje niepewność zagrażająca jego interesom. W niniejszej sprawie, zdaniem Sądu Okręgowego, niepewność taka nie występowała. Bezsporną była bowiem okoliczność, że sprawa o podział majątku wspólnego została prawomocnie zakończona poprzez zawarcie ugody sądowej. Ocena ważności ugody prowadziłaby do niedopuszczalnej kontroli prawomocnie zakończonej sprawy.

Apelację powódki od powyższego wyroku Sąd Apelacyjny oddalił wyrokiem z dnia 7 grudnia 2006 r. Sąd Apelacyjny podzielił argumentację zawartą w wyroku Sądu Okręgowego. Wskazał, że w sprawie o podział majątku wspólnego toczącej się przed Sądem Rejonowym w S. zawarto ugodę sądową, której treść Sąd meriti analizował pod kątem negatywnych przesłanek stypizowanych w art. 203 § 4

k.p.c., po czym postępowanie umorzył. Ugoda jest czynnością procesową i wywołuje ściśle określone skutki materialnoprawne. Apelujący powołał orzeczenia Sądu Najwyższego, w których stwierdzono, że prawomocne umorzenie postępowania na skutek zawarcia ugody sądowej nie stoi na przeszkodzie dochodzenia w osobnym procesie ustalenia jej nieważności. Jednakże podstawą ustalenia nieważności ugody były wady oświadczenia woli określone w art. 82-88 k.c.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego powódka zarzuciła naruszenie art. 382 k.p.c. w związku z art. 217 § 2 k.p.c. art. 227 k.p.c. oraz art. 386 § 4 k.p.c. przez pominięcie przeprowadzenia dowodów wskazujących na nieważność ugody sądowej, zawartej z udziałem kuratora wyznaczonego z naruszeniem art. 144 § 1 k.p.c. i w konsekwencji nierozpoznanie istoty sprawy oraz zarzuciła naruszenie art. 189 k.p.c. w zw. z art. 203 § 4 k.p.c., polegające na uznaniu, przez Sądy obu instancji braku po stronie powódki interesu ustalenia nieważności ugody sądowej, której treść daje pozwanemu podstawę do roszczeń w stosunku do powódki.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W judykaturze utrwalony jest pogląd, że ugoda sądowa ma charakter dwoisty, łączący elementy materialnoprawne i procesowe (por. uchwałę Pełnego Składu Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych SN z dnia 20 grudnia 1969 r., III PZP 43/69, OSNCP z 1970 r., nr 3, poz. 40, wyrok SN z dnia 17 lipca 1984 r., II CR 214/84, OSNCP z 1985 r., nr 4, poz. 52, uchwałę SN z dnia 11 września 1991 r., III CZP 80/91, niepubl., wyrok SN z dnia 21 lutego 2000 r., I PKN 503/99, OSNP z 2001 r., nr 12, poz. 411, postanowienie SN z dnia 14 czerwca 2005 r., V CK 691/04). Zawarcie ugody w toku postępowania przed sądem jest czynnością procesową, która prowadzi do wyłączenia dalszego postępowania sądowego co do istoty sporu i umorzenia postępowania. Jednocześnie zawarte w treści ugody porozumienie, co do istniejącego między stronami stosunku prawnego ma charakter zgodnego oświadczenia woli, a więc czynności prawnej zmierzającej do wywołania skutków w dziedzinie prawa materialnego. W tym zakresie zawarte przed sądem porozumienie jest ugodą w rozumieniu art. 917 k.c.

Jeżeli postanowienie o umorzeniu postępowania uprawomocniło się, wzruszenie skutków procesowych ugody sądowej nie może już nastąpić. Możliwe jest natomiast poddanie badaniu jej skutków materialnoprawnych. Ocena ważności ugody sądowej powinna być dokonywana w świetle przesłanek przewidzianych w art. 203 § 4 k.p.c. w związku z art. 223 § 2 k.p.c. Ugoda sądowa powinna być oceniana między innymi według kryterium zgodności z prawem.

Ugoda sądowa jako jedna z czynności prawnych w zakresie jej skutków materialnoprawnych podlega ogólnym regułom zawartym w kodeksie cywilnym. Stosuje się więc do niej nie tylko przepisy o skuteczności oświadczeń woli i o wadach tych oświadczeń, ale także art. 58 § 1 i 2 k.c., w myśl którego sankcją nieważności objęte są czynności sprzeczne z przepisami prawa, mające na celu obejście ustawy lub sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. W wypadku nieważności ugody zawartej przed sądem dopuszczalne jest powództwo o ustalenie jej nieważności, dla którego podstawę stanowi art. 189 k.p.c. Brak podstaw do akceptowania poglądu Sądu Apelacyjnego, że interes prawny do wytoczenia powództwa o ustalenie nieważności ugody sądowej jest wówczas tylko, gdy nieważność wynika z wad oświadczenia woli. Interes prawny powoda polega na wyeliminowaniu z obrotu dotyczącej go nieważnej czynności prawnej, z punktu widzenia tak pojmowanego interesu prawnego przyczyny nieważności nie są istotne.

W rozpatrywanej sprawie powódka domagała się ustalenia nieważności ugody sądowej zawartej w jej imieniu przez ustanowionego dla niej kuratora procesowego. W związku z tym nasuwa się pytanie o zakres umocowania kuratora procesowego.

Dosłowne brzmienie art. 143 k.p.c., który na podstawie art. 13 § 2 k.p.c. ma zastosowanie także w postępowaniu nieprocesowym mogłoby wskazywać, że kurator ustanowiony jest tylko w celu doręczenia odpisu pozwu lub innego pisma wywołującego potrzebę podjęcia obrony praw strony nieznanej z miejsca pobytu. Jednakże, zgodnie z utrwaloną praktyką przyjmuje się, że kurator ma obowiązek podejmowania wszelkich czynności procesowych niezbędnych dla zapewnienia obrony osoby, którą reprezentuje, także czynności dyspozytywnych. Kurator

uprawniony jest więc do składania oświadczeń woli w imieniu reprezentowanej strony, ale tylko oświadczeń mających charakter procesowy.

Ugoda, której istotą jest czynienie wzajemnych ustępstw także w zakresie prawa materialnego (art. 917 k.c.) przekracza zakres ochrony praw osoby reprezentowanej, zatem, zawarcie ugody przez kuratora procesowego uznać należy za niedopuszczalne ze względu na sprzeczność z jego ustawowymi uprawnieniami wynikającymi z art. 143 k.p.c. Wobec powyższego nie można odmówić zasadności zarzutom skargi kasacyjnej.

Z powyższych względów na mocy art. 398¹⁵ k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji wyroku.